

SZABADGONDOLAT

**VILÁGNÉZETI ÉS POLITIKAI
FOLYÓIRAT**

• TARTALOM •

KÓHALMI BÉLA: Kun Bélaék

**SISA MIKLÓS: A szociálista társadalom
lélektani előfeltételei II.**

**GUTTMANN HENRIK: Oroszország hábo-
rus történelme**

**IVÁN ANDRÁS: Az értelmiségi osztály
és a szociálizmus II.**

POLITIKA

**SISA MIKLÓS: A bolsevizmus Pestre
érkezett**

SZEMLE

POLÁNYI KÁROLY: Jog és erőszak

FORBÁT ÁRPÁD: Kurt Eisner

**Főszerkesztő: POLÁNYI KÁROLY
Szerkesztő: SISA MIKLÓS**

1919 MÁRCIUS 1

Ára K. 1.60

Most, hogy a szociáldemokrata párt egyetlen kontrollja, a kommunista-párt kiirtott, égető szükségességnek tartjuk egy meg nem alkuvó, ellenőrző szocialista ellenzéki mozgalom megindítását, mely szemben a párttal, nem a diktatura, de a demokrácia morálján áll és nem kispolgári megalkuvó, de pozitív és konstruktív szocialista politikát csinál.

S Z E M L E

Polányi Károly: Jog és erőszak

»Jogrend végrehajtóhatalom nélkül nincsen. A végrehajtóhatalom eszköze pedig végsősorban mindig az erőszak.«

»De maga ez a végrehajtóhatalom is gyakran az erőszak szülötte. Mert az eszme, amely a jogrendben megtestesül, sokszor csak erőszakkal válhatott jogi hatalommá és mindig csak az erőszak fenyegetésével maradhat meg annak.«

Gyengébb elmék számára ebből önként következik, hogy a jog lényege az erőszak.

Lássuk.

Fény nincsen sötétség nélkül, se pszichológiailag, se a természetben. Fényt csak annyiban észlelhetünk, ha sötétséggel áll szemben, fényt csak olyan közegből létesíthetünk, amely maga nem fény, hanem az anyag sötétsége. A fény lényege mégsem sötétség, hanem annak éppen az ellenkezője.

Egészség nincsen betegség nélkül, se fogalmilag, se a valóságban elválasztani őket nem lehet. Poláris jelenségek, amelyek egymás nélkül nincsenek. Az egészség lényege azonban nem a betegség, hanem éppen az ellenkezője: a betegség hiánya, távolléte, vagy korlátozása.

Nem szívesen hozunk fel efféle példákat, amelyek eleve hibásak.*

*) Valóban: az efféle érvelés se nem tudományos, se nem őszinte, hanem éppen olyan tudománytalan és éppen olyan erőltetett, mint a tétel, amelyet támad. Onnét van ez, hogy metaphysikai tételeket cáfolni akarunk, ahelyett, hogy erre a mivoltukra egyszerűen rámutatnánk.

Az olyan gondolatok, amelyek eleve is homályos és meghatározhatatlan fogalmakra épülnek, aminők »lényeg«, »ellentét«, »elválaszthatatlan« és így tovább, nem adhatnak használható eredményt, mert rossz anyagból vannak.

Hogyan lehetne valamit megvilágosítani azzal, hogy megmondom, mi a lényege, amikor nincsen homályosabb dolog annál, — mi a »lényeg«, — hogyan határozzunk meg valamit az ellentét szó segítségével, amikor nin-

hiszen Pascal első tétele szerint, »sohase vállalkozunk arra, hogy olyasvalamit meghatározzunk, ami amúgy is annyira világos, hogy nincsen nála világosabb fogalmunk, amivel megmagyarázhatnók.« Már pedig mi világosabb annál, hogy jog és erőszak lényegében nem ugyanaz, hanem egymással lényegükben ellenkező tünemények?

Az igazság az, hogy jog és erőszak között igen sokféle összefüggést tapasztalunk, akár a történelemben és a társadalomban objektíve szereplő jogokat és erőszakokat vizsgáljuk, akár a kettő u. n. tiszta fogalmait vegyük szemügyre. Még úgy természetesen, ha e kétfélet egyszerűen összekeverjük, ami a »talpra állított« dialektikus gondolkodás korszakalkotó vívmánya volt. De ez a sokrétű összefüggés mit sem változtat azon, hogy az erkölcsi világ számára, amelyben egyedül van értelme emberi értékről beszélni, ez a két érték mindig és mindenkor ellentétes előjellel szerepel és többé-kevésbé elmeháborodott volna, aki ezt komoly eszmélődés után tagadásba venné. Ez azonban meggyőződésünk szerint még idáig nem is fordult elő.

A jognak, akár a konkrét jogeszmének, akár az objektív intézménynek, lehetnek, sőt egész bizonyosan vannak is kísérő tüneményei az erőszak és hatalom világában, mint ahogy a szerelmes nem képzelhet oly csodásat eszményéről, a költő nem kereshet olyan földöntúli rimet a szonettjéhez, amelyet az agy anyagcseréjének határozott vegyi képletei meg ne előznének és ne követnének. A szerelmes lélek világertelmező eszmélődése mégsem oxigén, sem hidrogén és Petrarcaéknak egyik rimét sem fogja a mindenható objektív tudomány valaha a 72. elem bármiféle képletével azonosíthatni.

Igy a jogot sem.

Mert az emberi lélek szerkezetéből, mint e tárgyban végső tapasztalati terepből, nem pedig gazdasági rendből, területési erőkből, statisztikákból, vagy hasonlókából ered az, hogy az ember a jogot kívánja és helyesli, sőt nem csak helyesli, hanem annak a megvédéséért magát feláldozni is kész, és ha az erőszak őt magát érni is a jog nevében, ha csak azt jognak valóban elismeri, még ezt az erőszakot is végtelen könnyűséggel eltűrni képes. Így óhajta, így védi és türi a jogot az emberi kedély. Am az erőszakot éppen ellenkezően. Ha jog ellenére óhajta, elítéli magát érte, ha jog ellenére alkalmazza, a saját felelősségére

csen sokfélebb, mint ahány »ellentét« lehetséges és miképen válasszunk külön jelenségeket helyesen olyan eszközzel, aminő az elválaszthatatlanság fogalma, amikor az »elválaszthatatlanság« nyilván nem egyéb logikai ítéletbe burkolt költői képnél, amelynél tehát a tiszta költészet még mindig világosabb valami.

leszi, ha meg jog ellenére tűrni kénytelen azt, gyökeréig hatol és té-
holyba kergeti a fájdalom. A Justismord, mint valami lidérenyomás ül
magát a képzeletet, és egy Dreyfus per, a jognak éppen olyan fanatikusaivá
teszi az embereket, aminő tragikus hőse a jog-eszmének egy Michael
Kohlhaas.

Elismerjük: forradalmak idején nincs jogrend. Ez magától értetődik.
Más-más jogrendekért harcolnak az erőszak más-más fegyverével. Min-
dig jogrendekért. A kommunisták úgy érzik, hogy amit ők most jogrendnek
akarnak, amit ők annak is éreznek és elismernek: a proletáriátus dikta-
turáját, mint átmeneti jogrendet (bár kétségtelenül ennél extravagánsabb
jogrendek is voltak már), a proletáriátus jórésze jogrendnek érezni nem
képes. Ez az amiért nem is jogrendnek nevezik azt, hanem diktatúrának:
erőszak-rendnek. Ezt a szójátékot, akarják igazolni azzal (aminél viszont
alig tudunk extravagánsabb állítást elképzelni) hogy jog és erőszak lénye-
gében egy és ugyanaz és ezt a világmegváltó felfedezésüket ezenfelül
még filozófiai ködbe is burkolják, helyes érzékkel tartván attól, hogy azt
köznapigazságszerűen egyszerű bárgyuságnak tartanák. Jól mondja Cicero,
hogy nincsen olyan abszurdum, amit a filozófusok egyike, vagy másika, va-
laha tételül fel ne állított volna.

Jog és erőszak kettő. Az átmeneti jogrend, amit a kommunisták
óhajtanak, szintén jogrend. Nem igazságos, nem észszerű, de ha az erő-
szak hatalmat tud létesíteni, amely azt deklarálja és végsősoron érvénye-
síti is, úgy minden esetre jogrend. Ezt el kell ismerni minden ellen-
felüknek, — de el kell ismerniök nekik maguknak is. Am hirdessék a
jogrend igazságosságát és célszerűségét és teremtsék meg ezzel annak
erkölcsi alapjait, ha hisznek benne. De fogalmakkal ne erőszakoskodjanak.
Az emberi lélek igényeinek eleget kell tenni, mert azok nem tűnnek miszti-
fikálást. Más az, amire a jog támaszkodik és más az, amire az erőszak.
Ne hirdessék azt, hogy jog és erőszak ugyanaz és ne vállaltassák
a tömegekkel olyan erőszak felelősségét, amelytől azok utólag visszaretten-
nek a jogosság érzésének hiányában és ártatlan filozófusokkal se olyan
elméleteket, amelyek csupa jóakarat és csupa előzékenység, csak nincsen
bennük egy szikrányi igazság sem.

Forbát Árpád: Kurt Eisner

Mialatt e sorokat leirom, még fülembe cseng az a re-
volverdörrenés, mely kioltotta életét. Egész München az utcán
van, munkások fekete tömege hullámszerűen végig a Ludwigstras-
sen a Theresienwiese felé, ahol novemberben megszületett a
forradalom s ahonnan elindult az az ember, akinek életét ma
egy gróf-diák oltotta ki. A munkások letették a munkát, for-